

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
กิตติกรรมประกาศ.....	(3)
บทนำ	1
บทที่	
1. ความหมาย สถานภาพทางกฎหมายและแนวคิดในการคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพ..	6
1. ความหมายและสถานภาพทางกฎหมายของทรัพยากรชีวภาพ	6
1.1 ความหมายของทรัพยากรชีวภาพ.....	6
1.2 สถานภาพทางกฎหมายของทรัพยากรชีวภาพ.....	11
2. แนวคิดในการคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพ.....	14
2.1 การคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพในฐานะทรัพย์สินเอกชน	
(Private Property).....	14
(1) หลักการคุ้มครองทรัพย์สินเอกชน.....	16
(ก) หลักผู้ครอบครองคนแรก The First Occupation Doctrine	16
(ข) ทฤษฎีแรงงานของลอคค Locke's Labor Theory of Property	17
(2) การขยายตัวของแนวคิดคุ้มครองทรัพย์สินมีรูปร่าง (Tangible) สู่ทรัพย์สิน	
ไม่มีรูปร่าง (Intangible).....	20
(ก) ลักษณะและธรรมชาติ (Nature) ของทรัพย์สินไม่มีรูปร่าง.....	20
(ข) การรับรองทรัพย์สินไม่มีรูปร่างในฐานะทรัพย์สิน.....	21
2.2 การคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพในฐานะที่เป็นมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ	
(Common Heritage of Mankind).....	23
(1) พัฒนาการของหลักมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ	
(Common Heritage of Mankind).....	23
(2) การคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพภายใต้หลักการมีส่วนร่วมได้เสีย	

ร่วมกันของมนุษยชาติ (Common Concern of Mankind).....	26
2.3 การคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพในฐานะที่เป็นทรัพยากรชีวภาพ	
ภายใต้สิทธิอธิปไตยของรัฐ (Sovereign Rights).....	29
(1) การคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพภายใต้หลักอธิปไตยถาวรเหนือ	
ทรัพยากรธรรมชาติ	
(Permanent Sovereignty over Natural Resource).....	34
(2) บุคคลที่อาจอ้างสิทธิในทรัพยากรชีวภาพภายใต้หลักอธิปไตยถาวร	
เหนือทรัพยากรธรรมชาติ	
(Permanent Sovereignty over Natural Resource).....	36
2 หลักการและกฎเกณฑ์ในการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพของอนุสัญญาว่า	
ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ และความตกลงทริปส์.....	45
1.หลักการทั่วไปของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ.....	45
1.1 อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ.....	47
1.2 ใช้ประโยชน์องค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน.....	48
1.3 แบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างเท่าเทียม	
และยุติธรรม.....	49
2. กฎเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพของอนุสัญญาว่าด้วย	
ความหลากหลายทางชีวภาพ.....	50
2.1 กฎเกณฑ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพ.....	50
(1) การอนุรักษ์ในสภาพธรรมชาติ(<i>in-situ</i> conservation).....	50
(2) การอนุรักษ์นอกสภาพธรรมชาติ(<i>ex-situ</i> conservation).....	53
2.2 กฎเกณฑ์การเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ.....	55
(1) หลักสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรชีวภาพ.....	55
(2) การใช้อำนาจแยกสมาชิกอื่น.....	57
(3) การทำความตกลงร่วมกัน.....	59
(4) การให้ความเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า.....	60
2.3 กฎเกณฑ์การแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพยากรชีวภาพ.....	61
(1) เงื่อนไขการแบ่งปันผลประโยชน์.....	61

(2) รูปแบบของผลประโยชน์.....	62
3. หลักการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามความตกลงทริปส์.....	66
3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างความตกลงทริปส์และความตกลงที่เกี่ยวข้องกับ ทรัพย์สินทางปัญญาอื่น.....	66
(1) ความสัมพันธ์ระหว่างความตกลงทริปส์และอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน.....	66
(2) ความสัมพันธ์ระหว่างความตกลงทริปส์และอนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วย การคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม.....	69
(3) ความสัมพันธ์ระหว่างความตกลงทริปส์และสนธิสัญญาความร่วมมือ ทางด้านสิทธิบัตร (PCT).....	71
3.2 หลักการคุ้มครองขั้นต่ำภายใต้ความตกลงทริปส์.....	73
(1) หลักการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์.....	74
(2) หลักการคุ้มครองตามกฎหมายเครื่องหมายการค้า.....	76
(3) หลักการคุ้มครองตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	77
(4) หลักการคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร.....	80
4. กฎเกณฑ์ในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามความตกลงทริปส์.....	84
4.1 การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยระบบกฎหมายสิทธิบัตร (Patent).....	84
(1) ความเป็นมาของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยกฎหมายสิทธิบัตร...	84
(ก) หลักผลิตผลของธรรมชาติกับการพิจารณาเนื้อหาของสิทธิบัตร.....	84
(ข) หลักผลิตผลของธรรมชาติในยุคเทคโนโลยีชีวภาพ.....	91
(2) หลักการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยกฎหมายสิทธิบัตร.....	93
(ก) เงื่อนไขเรื่องความใหม่.....	94
(ข) มีขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น.....	95
(ค) สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรม.....	98
(ง) การเปิดเผยรายละเอียดการประดิษฐ์.....	100
4.2 การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยระบบกฎหมายเฉพาะ (<i>sui generis</i>).....	100
(1) การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามมาตรา 27.3 (b) ของความตกลงทริปส์	100
(ก) หลักการให้ความคุ้มครองตามมาตรา 27.3 (b).....	101
(ข) แนวทางในการแก้ไขมาตรา 27.3 (b).....	104
(2) ลักษณะของระบบกฎหมายเฉพาะในระดับประเทศ.....	108
(ก) สิ่งที่ได้รับ ความคุ้มครอง.....	109

(ข) เงื่อนไขการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ.....	111
(ค) กฎเกณฑ์เฉพาะในการคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพ.....	113
(ง) สิทธิของผู้ถือครองทรัพยากรชีวภาพ.....	114
(จ) มาตรการแทรกแซงและการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย.....	115
 3. ความสัมพันธ์ในเรื่องการคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพระหว่างอนุสัญญาว่าด้วยความ หลากหลายทาง ชีวภาพ และความตกลงทริปส์.....	122
 1. มุมมองทั่วไปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทาง ชีวภาพและความตกลงทริปส์.....	122
1.1 ความคิดเห็นของประเทศต่างๆเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอนุสัญญาว่าด้วย ความหลากหลายทางชีวภาพและความตกลงทริปส์.....	125
(1) ความตกลงทั้งสองไม่มีความขัดแย้งกันและสามารถนำมาใช้ในทางสนับสนุน ซึ่งกันและกัน.....	125
(2) ความตกลงทั้งสองไม่มีความขัดแย้งกันแต่ให้มีการศึกษาเพิ่มเติมในสิ่งที่ สนับสนุนระบบสิทธิบัตร.....	126
(3) ความตกลงทั้งสองไม่มีความขัดแย้งกันแต่ให้มีการศึกษาเพิ่มเติมในสิ่งที่ สนับสนุนวัตถุประสงค์ CBD.....	127
(4) ความตกลงทั้งสองขัดแย้งกันและควรแก้ไขความตกลงทริปส์เพื่อแก้ไขความ ขัดแย้งดังกล่าว.....	128
1.2 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างอนุสัญญาว่าด้วยความ หลากหลายทางชีวภาพและความตกลงทริปส์.....	129
2. ฝ่ายประเทศกำลังพัฒนา.....	130
2.1 ข้ออ้างของฝ่ายประเทศกำลังพัฒนา.....	130
(1) ประเด็นการอ้างสิทธิของทรัพย์สินทางปัญญากับอธิปไตยของรัฐ.....	130
(2) ประเด็นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาส่งผลกระทบต่อสิทธิชุมชน.....	131
(3) ประเด็นความตกลงทริปส์ไม่ได้รับรองหลักการเห็นชอบที่ได้แจ้งล่วงหน้า ของรัฐและชุมชน.....	132

(4) ประเด็นความตกลงทริปส์ขัดขวางการแบ่งปันผลประโยชน์ผ่านการถ่ายทอดเทคโนโลยี.....	133
2.2 ข้อเสนอของฝ่ายประเทศกำลังพัฒนา.....	137
(1) ข้อเสนอแนะประเด็นทรัพย์สินทางปัญญา.....	138
(2) เรื่องการเปิดเผยแหล่งที่มาของทรัพยากรพันธุกรรม.....	138
(3) เรื่องการได้รับความยินยอมล่วงหน้า.....	141
(4) เรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์.....	143
3. ฝ่ายประเทศพัฒนาแล้ว.....	145
3.1 ข้ออ้างของฝ่ายประเทศพัฒนาแล้ว.....	145
(1) ประเด็นหลักป้องกันล่วงหน้า (Precautionary principle) ตามอารัมภบทของ CBD.....	145
(2) ประเด็นหลักการอนุรักษ์ในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ ตามมาตรา 8 (j) ของ CBD.....	147
(3) ประเด็นหลักการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม ตามมาตรา 15 ของ CBD...	148
(4) ประเด็นหลักการเข้าถึงและการถ่ายทอดเทคโนโลยี ตามมาตรา 16 ของ CBD.....	152
(5) ประเด็นหลักความร่วมมือทางวิชาการและวิทยาศาสตร์ ตามมาตรา 18 ของ CBD.....	153
3.2 ข้อเสนอของฝ่ายประเทศพัฒนาแล้ว.....	158
(1) ข้อเสนอแนะประเด็นทรัพย์สินทางปัญญา.....	158
(2) การเปิดเผยแหล่งที่มาของทรัพยากรพันธุกรรม.....	160
(3) การแบ่งปันผลประโยชน์ผ่านการถ่ายทอดเทคโนโลยี.....	163
(4) การใช้ระบบฐานข้อมูล (Data Base) ในการคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพ...	165
(5) การคุ้มครองโดยกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาอื่นนอกเหนือจากกฎหมายสิทธิบัตร.....	166
4. ปัญหาการคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพโดยกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา.....	168
1. สภาพปัญหาทางกฎหมาย.....	168

1.1 ปัญหาที่เกิดขึ้นกับประเทศกำลังพัฒนาอันเนื่องมาจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา.....	168
(1) ปัญหาข้อจำกัดแนวคิดภายใต้ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา.....	168
(2) ปัญหาการคุ้มครองพืชด้วยระบบสิทธิบัตร.....	171
(3) ปัญหาการคุ้มครองจุลชีพด้วยระบบสิทธิบัตร.....	172
(4) ปัญหาการคุ้มครองสารที่แยกหรือสกัดจากพืช หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพืชด้วยระบบสิทธิบัตร.....	173
1.2 ตัวอย่างปัญหาโจรสลัดทางชีวภาพที่เกิดขึ้นกับประเทศกำลังพัฒนา.....	174
(1) ความหมาย ความสำคัญ และที่มาของปัญหาโจรสลัดทางชีวภาพ.....	174
(2) กรณียุโรปจดสิทธิบัตรขมิ้นชันของประเทศอินเดีย.....	179
(3) กรณีญี่ปุ่นจดสิทธิบัตรปลั้น้อยของประเทศไทย.....	180
(4) กรณีจดสิทธิบัตรกวาวเครือ.....	184
(5) กรณีจดสิทธิบัตรข้าวหอมมะลิ.....	190
(ก) กรณีการจดสิทธิบัตรข้าวจัสมิน.....	190
(ข) กรณีข้าวชาวดอกมะลิ.....	192
2. มาตรการทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพ.....	194
2.1 มาตรการทางกฎหมายในการแบ่งปันผลประโยชน์.....	194
(1) เงื่อนไขการแบ่งปันผลประโยชน์.....	194
(2) รูปแบบของผลประโยชน์.....	196
(ก) ผลประโยชน์ทางการเงิน (Monetary Benefits).....	196
(ข) ผลประโยชน์อื่นที่มีใช้ผลประโยชน์ทางการเงิน.....	198
2.2 มาตรการทางกฎหมายในการเปิดเผยแหล่งที่มา (Disclosure of Origin)...	200
(1) แนวทางและประโยชน์ของการเปิดเผยแหล่งที่มา.....	200
(2) ข้อจำกัดของการเปิดเผยแหล่งที่มา.....	201
3. ระบบกฎหมายของประเทศไทยในการให้ความคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพ.....	203
3.1 การอนุรักษ์ตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ.....	203
(1) การอนุรักษ์ในแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ(in-situ conservation)...	204
(2) การอนุรักษ์นอกแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ (ex-situ conservation)	206
(3) มาตรการทั่วไปเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน.....	206
(4) หลักเกณฑ์ในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม.....	207

(5) กฎระเบียบในการเข้าถึงและการถ่ายทอดเทคโนโลยี.....	208
(6) กฎเกณฑ์ในการควบคุมดูแลทรัพยากรชีวภาพ และการแบ่งปันผลประโยชน์.....	209
3.2 การอนุวัติการของประเทศไทยตามกรอบความตกลงทริปส์.....	209
(1) วัตถุประสงค์ของความตกลงทริปส์.....	209
(2) ขอบเขตของการให้ความคุ้มครอง.....	211
(3) หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี.....	212
(4) หลักเกณฑ์มาตรการบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตร.....	213
(5) สิ่งประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตร.....	213
(6) เงื่อนไขในการขอรับสิทธิบัตร.....	215
3.3 แนวโน้มในการปรับปรุงกฎหมายของประเทศไทยต่อการคุ้มครองทรัพยากร ชีวภาพในประเทศไทย.....	216
(1) พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542.....	216
(ก) การคุ้มครองพืช.....	216
(ข) การคุ้มครองจุลินทรีย์.....	217
(ค) การคุ้มครองสารที่แยกหรือสกัดจากพืชหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพืช.....	217
(ง) การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	218
(2) กฎหมายลักษณะเฉพาะอื่นๆ.....	221
(ก) พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542.....	221
(ข) พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542.....	224
(ค) ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น พ.ศ....	227
(ง) ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน..(ฉบับประชาชน).....	228
บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	231
บรรณานุกรม.....	234
ประวัติการศึกษา.....	250